

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: 10.32999/ksu2307-8030/2021-42-1

УДК 330.564.2:519.86](477)

Фомина О.О.

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри управління і фінансово-економічної безпеки
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6737-2189>
E-mail: olena.fomina@donntu.edu.ua

Гоголева Н.Ф.

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри вищої математики і фізики
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3436-5871>
E-mail: nataliia.hoholieva@donntu.edu.ua

НЕРІВНІСТЬ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

У статті виявлено особливості економічної поведінки домогосподарств на основі дослідження нерівності та статистичного аналізування їх доходів і витрат за період 2014–2019 років. На основі методів економіко-математичної статистики проаналізовано диференціацію населення за рівнем середньодушових еквівалентних доходів за 2019 рік, розраховано коефіцієнт Джині. За допомогою графічно-варіаційного методу побудована крива концентрації Лоренца. Розрахований коефіцієнт Джині для економіки України у 2019 році складає 23,50% та означає, що наявний помірний рівень нерівності в країні. Аналізування статистики доходів та витрат домогосподарств надає інформацію про низький рівень життя населення, оскільки основними джерелами формування грошових доходів домогосподарств є оплата праці, пенсії, стипендії, соціальні допомоги, а найбільш вагомою статтею витрат залишаються витрати на продукти харчування. Економічна поведінка домогосподарств, що впливає з поточного рівня життя населення, структури його ресурсів і витрат, визначається як пасивна та характеризується пристосуванством, конформізмом та терплячістю населення до умов їх існування, що заважає активному розвитку соціально-економічної системи та зміни економічного мислення населення. Крива Лоренца підтверджує низький рівень диференціації населення в Україні, але зважаючи на високу долю бідного населення в країні є потреба удосконалення методики збору та формування статистичної інформації.

Ключові слова: нерівність доходів, економічна поведінка, рівень добробуту, коефіцієнт Джині, крива Лоренца.

Фомина Е.А., Гоголева Н.Ф. НЕРАВЕНСТВО ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ: ОСОБЕННОСТИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОВЕДЕНИЯ ДОМОХОЗЯЙСТВ

В статье выявлены особенности экономического поведения домохозяйств на основе исследования неравенства и статистического анализа их доходов и расходов за период 2014–2019 годов. На основе методов экономико-математической статистики проанализированы дифференциация населения по уровню среднедушевых эквивалентных доходов за 2019 год, рассчитан коэффициент Джини. С помощью графически-вариационного метода построена кривая концентрации Лоренца. Рассчитанный коэффициент Джини для экономики Украины в 2019 году составил 23,50% и означает, что имеется умеренный уровень неравенства в стране. Анализ статистики доходов и расходов домохозяйств дает информацию о низком уровне жизни населения, поскольку основными источниками формирования денежных доходов домохозяйств является оплата труда, пенсии, стипендии, социальные пособия, а наиболее весомой статьей расходов остаются расходы на продукты питания. Экономическое поведение домохозяйств, что следует из текущего уровня жизни населения, структуры его ресурсов и затрат, определяется как пассивное и характеризуется приспособленчеством, конформизмом и терпеливостью населения к условиям существования, мешает активному развитию социально-экономической системы и изменению экономического мышления населения. Кривая Лоренца подтверждает низкий уровень дифференциации населения в Украине, но ввиду высокой доли бедного населения в стране имеется потребность совершенствования методики сбора и формирования статистической информации.

Ключевые слова: неравенство доходов, экономическое поведение, уровень благосостояния, коэффициент Джини, кривая Лоренца.

Fomina Olena, Hoholieva Nataliia. INCOME INEQUALITY IN UKRAINE: FEATURES OF ECONOMIC BEHAVIOR OF HOUSEHOLDS

The goal of article is to identify the characteristics of economic behavior of households based on the study of inequality and statistical analysis of their income and expenditure for the period of 2014–2019. The population differentiation according to the level of per capita equivalent income for 2019 was analyzed and Gini coefficient was calculated based on the methods of economic and mathematical statistics. The Lorentz concentration curve was constructed using the graphical-variational method. Based on the method of analysis and synthesis, the resources and expenditures of households in 2014–2019 were studied and conclusions were made about their economic behavior. The calculated Gini coefficient for Ukraine's economy in 2019 is 23.50% which means that there is a moderate level of inequality in the country. The analysis of household income and expenditure statistics provides information on low standards of living, as the main sources of household income are wages, pensions, scholarships,

and social benefits; the most important item of expenditure is food expenditures. Economic behavior of households, resulting from the current standard of living, the structure of its resources and expenditures, is defined as passive and is characterized by adaptation, conformism and patience of the population to their living conditions, which hinders the active development of socio-economic system and the change of economic thinking. The Lorentz curve proves the low level of population differentiation in Ukraine, however, given the high proportion of the poor in the country, there is a need to improve the methodology for collecting and compiling statistical information. The scientific novelty is in the practical application of the method of calculating the Gini coefficient and construction of the Lorentz concentration curve on the basis of data from the State Statistics Service was developed. Based on the analysis of household income and expenditure, the type of their economic behavior was defined as passive. The practical significance is in the basis for the study of different types of economic human behavior in the system of social relations based on the analysis of socio-economic inequality was developed.

Keywords: income inequality, economic behavior, welfare level, Gini coefficient, Lorentz curve.

Постановка проблеми. Нерівність доходів населення – звичайна справа для країн з ринковою економікою. Нерівність може бути суттєвою, помірною, несуттєвою. Її наявність у суспільних відносинах має стимулювати розвиток, оскільки нестача чогось у суб'єкта господарювання змушує його віднайти ресурси для отримання цієї нестачі. Проте ця теза є вірною, коли нерівність помірна та несуттєва. Серйозна нерівність у доходах має багато негативних побічних ефектів для країни, розвитку та існування її населення. «Історія вчить: нерівність, яка переходить допустиму межу, рано чи пізно призводить до катаклізмів, революцій, бунтів, неконтрольованої міграції, терактів, відкритих та латентних війн тощо» [1, с. 80]. У країнах зі слабкою економікою нерівність є невідворотним злом, яке гальмує процес швидкого росту економіки, тому що бідність обмежує можливості населення щодо соціальної реалізації, «нівелює потенціал більшої частини населення: люди, які могли б бути вчителями, трейдерами, медсестрами, невеликими підприємцями, які активно вносили б свій вклад у благополуччя своїх громад. Замість цього майже весь свій час вони відчайдушно намагаються звести кінці з кінцями. Коли найбідніші родини не мають грошей на фундаментальні потреби, найбіднішим працівникам бракує роботи, а відтак ринок впадає в стагнацію» [2, с. 152].

У звіті про людський розвиток за 2019 р. говориться про те, що традиційно існує економічна нерівність, та до неї додаються інші виміри нерівності, такі як нерівність у сфері здоров'я, освіти, збереження власної гідності, поваги до прав людини. Але оцінювання нерівності має починатися з аналізування доходів і добробуту і включати його в себе [3, с. 19]. Для виміру нерівності розподілу доходів використовують такі показники, як децильний коефіцієнт, крива Лоренца, коефіцієнт Джині, коефіцієнт Пальма тощо.

Щодо оцінки нерівності у світі, то існує кілька баз даних, що надають ґрунт для дослідження цього явища науковцями, формування адекватної економічної політики органами влади, використання у своїй роботі журналістами та широкою громадськістю. Це бази даних PovcalNet Світового банку, Люксембурзьке дослідження доходів (LIS), Соціально-економічна база даних Латинської Америки та Карибського басейну (SEDLAC), База даних розподілу доходів ОЕСР

(IDD). Також є різні джерела інформації, які поєднують зазначені бази даних для збільшення охоплення, це Світова група розподілу доходів (LM-WPID) та Стандартна база даних про нерівність світових доходів (SWIID). Доцільно навести Світову базу даних про нерівність доходів (WIID), яку складає Організація Об'єднаних Націй. Ця база складається з майже вичерпного перепису всіх первинних баз даних та окремих дослідницьких ініціатив, з детальною інформацією про використовувані концепції [4]. Ці бази даних мають джерелом інформації очні або віртуальні опитування домогосподарств про їхні доходи, багатство та соціальні та демографічні аспекти їхнього життя. Така інформація дозволяє краще зрозуміти детермінанти нерівності доходів та багатства, допомагає висвітлювати нерівність у широкому контексті, зокрема національному, расовому, релігійному тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам нерівності присвячено чимало праць науковців як України, так і близького й далекого зарубіжжя. Зокрема доцільно виокремити дослідження американських науковців Д. Аджемоглу та Дж. Робінсон [5], які намагаються віднайти відповідь на питання: чому нації занепадають, знайти витoki багатства та бідності в різних економічних системах; Ф. Агійона та Дж. Уільямсона [6], які досліджують зв'язок між економічним зростанням, нерівністю і глобалізацією; французьких науковців Д. Мартена, Ж.-Л. Мецжера, Ф. П'єра [7], що вбачають однією із причин соціально-економічного суспільного безладу, зокрема бідності та нерівності, глобалізацію суспільних відносин. Щодо вітчизняних науковців, то тут виділяємо роботи А. Колота та О. Герасименко [1; 8], що висвітлюють питання глобальні тенденції соціально-трудоу відносин, соціально-економічної нерівності; Е. Лібанову [9], яка досліджує бідність населення, його розшарування за доходами та причини нерівності; А. Надточій та А. Смаглюк [10], які наводять теоретичні підходи до визначення нерівності, намагаються оцінити її масштаби, визначити наслідки та надати пропозиції щодо подолання в українському суспільстві; Л. Клевчіка [11], що намагається подати нерівність як чинник диспропорції суспільних відносин; тощо.

Метою статті є виявлення особливостей економічної поведінки домогосподарств на основі дослідження нерівності та статистич-

ного аналізування їх доходів і витрат за період 2014–2019 років.

На основі методів економіко-математичної статистики проаналізовано диференціацію населення за рівнем середньодушових еквівалентних доходів за 2019 рік, розраховано показник рівня диференціації – коефіцієнт Джині. За допомогою графічно-варіаційного методу побудована крива концентрації Лоренца. На основі методу аналізу і синтезу зроблено висновки про економічну поведінку домогосподарств в Україні.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Щодо оцінки національного рівня економічної нерівності, то тут застосовуються механізми вибіркового опитувань домогосподарств, оцінки статистичних показників. Нерівність доходів населення України відстежується через показники суспільного добробуту або показники рівня життя: валовий внутрішній продукт, сукупні доходи населення, в тому числі і в розрахунку на душу населення, індекс споживчих цін на товари та послуги, середня тривалість майбутнього життя населення, тривалість та очікувана віддача від освіти тощо.

У таблиці 1 представлено розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у 2019 році.

На основі застосування економіко-математичної статистики проаналізуємо таблицю. За розрахунками середнє лінійне відхилення еквівалентних доходів дорівнює 1865 грн. Це свідчить про те, що середні розміри середньодушових еквівалентних доходів населення України відхиляються в обидві сторони від їх середнього значення на цю величину. Розподіл розмірів середньодушових щомісячних еквівалентних доходів населення України за 2019 рік є статистично неоднорідним оскільки коефіцієнт варіації більше 33% (43,78%).

Для виміру нерівності розподілу доходів використовують багато показників, найбільш відомими з яких є: децильний коефіцієнт, коефіцієнт Джині, крива Лоренца.

Для кількісної оцінки рівня концентрації у 2019 році щомісячних доходів населення нами було розраховано коефіцієнт Джині, що дорівнює 0,2350 (23,50%). Офіційна статистика надає показник Джині на рівні 0,2610 (26,10%) [14]. Різниця у показниках на 2,6% свідчить про застосування альтернативних методик для обчислення коефіцієнта та, згідно теорії, результат обчислень є величиною наближеною. Проте обидва значення показника вказують на не катастрофічний, помірний рівень нерівності, оскільки за міжнародними стандартами припустимим для економічного розвитку країн є коефіцієнт Джині, що сягає до 40%.

Розрахунок коефіцієнту Джині здійснювався за формулою:

$$G = 1 - 2 \sum f_{відн} x_{cum} + \sum x_{відн} f_{відн}, \quad (1)$$

де $f_{відн}$ – частка i -тої групи;

$x_{відн}$ – частка ознаки i -тої групи;

x_{cum} – кумулятивна частка ознаки [15, с. 91].

За даними Eurostat [16] в Європейських країнах в 2019 році мінімальний коефіцієнт розшарування доходів спостерігався у Чехії 24,0%, максимальний в Туреччині 43,0%. Для порівняння можна додати коефіцієнти Джині таких країн, як Франція (28,5%), Німеччина (31,1%), Польща (27,8%), Швеція (27,0%). Щодо розшарування населення в Україні, то тут погодимося з А. Колотом та О. Герасименко, що «на розшарування людей за рівнем доходів дедалі більший вплив справляє вдача, сімейне походження, особисті зв'язки, стартові умови, які краді у вихідців з багатих сімей; знайомство з «правильними» людьми; доступ до тих, хто приймає рішення» [1, с. 104]. Ці чинники мають безпосередній вплив на економічну поведінку соціуму, визначають її активність або пасивність, схильність до реформування чи пристосування до умов, що склалися.

Для аналізування економічної поведінки домогосподарства зазвичай використовують статистику їх доходів та витрат, яка надає інформацію

Таблиця 1

Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів за 2019 рік

Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів у місяць, грн.	Кількість населення за групами (N), осіб	Розподіл населення за групами, (%)
до 3000,0	4464203	10,7
3000,1 - 4000	8010532	19,2
4000,1 - 5000	8594634	20,6
5000,1 - 6000	6925773	16,6
6000,1 - 7000	4339038	10,4
7000,1 - 8000	3296000	7,9
8000,1 - 9000	1919190	4,6
9000,1 - 10000	1335089	3,2
10000,1 - 11000	959595	2,3
11000,1 - 12000	625823	1,5
понад 12000	1251646	3,0
Разом	41721523	100

Джерело: складено та розраховано на основі [12; 13]

цію про рівень життя населення, забезпеченість необхідними товарами та послугами, про рівень добробуту та активності. Також показником добробуту населення виступає межа бідності, визначена на рівні прожиткового мінімуму. Законодавство України [17] визначає прожитковий мінімум як вартість мінімального набору продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, достатніх для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження її здоров'я та задоволення основних соціальних і культурних потреб. Але, на шляху євроінтеграції нашої країни, слід знати, що прожитковий мінімум у більшості країн Європейського Союзу нормативно не визначається. За методологією розрахунку прожиткового мінімуму в Європі він встановлюється не для однієї особи, як в Україні, а на сім'ю середнього розміру або домогосподарство з однієї та більше осіб. Щодо норм споживання, то вони замінені середньою заробітною платою, прожитковий мінімум від якої сягає майже 60%. На основі цього вираховується межа бідності й кількість тих, хто має право на соціальну допомогу від держави. Таким чином, країни Європейського Союзу не підраховують бідність, а розраховують нормальний рівень життя [18].

Щодо структури нерівності країн, то спираючись на дослідження Л. Клевчика, можна визначити певну геометричну форму нерівності, як от ромбовидну у розвинених країнах та трикутну в Україні. Це підтверджується такими даними, що у розвинених країнах близько 5% населення є багатими (вищий клас), 80% – середній клас, 15% – бідні, нижчий клас; в Україні до вищого класу відноситься 1–2% населення, до середнього класу відносяться люди, що мають середні доходи, яких в країні 10–12%, та понад 85% населення – це усі інші, які мають бути віднесені до найбіднішого нижчого класу [11, с. 51].

Розглянемо структуру і динаміку сукупних ресурсів і витрат домогосподарств України з 2014 по 2019 роки (таблиця 2).

Економічна теорія та практика функціонування економічних систем розвинутих країн доводить, що найбільшу частку в структурі доходів домогосподарств, що базуються на приватній трудовій власності, становить заробітна плата. На другому місці у структурі доходів більшості домогосподарств у окремих розвинутих країнах знаходяться доходи від власності. Щодо України, то тут основними джерелами формування грошових доходів домогосподарств є оплата праці, а також пенсії, стипендії, соціальні допомоги. В структурі сукупних ресурсів домогосподарств України доходи від власності не наводяться оскільки не відіграють суттєвої ролі у зв'язку з нерозвиненістю фондового ринку як можливого джерела подібних доходів.

Простежується збільшення долі оплати праці на 8,5% у грошових доходах та скорочення питомої ваги пенсії, стипендії, соціальні допомоги у структурі сукупних ресурсів на 7,8%

протягом аналізованого періоду. Разом з тим, спостерігається зростання сукупних ресурсів майже у 3,5 рази (на 165,57%) та збільшення сукупних витрат домогосподарств у 3 рази (на 138,77%).

Найбільш вагомою статтею витрат домогосподарств протягом аналізованого періоду залишаються витрати на продукти харчування. Зменшення витрат на продукти харчування на 5,3% з 2014 року до 2019 року суттєво не вплинуло на зміну структури споживання, оскільки одночасно зросли витрати на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива на 5,2%. Інші структурні складові сукупних ресурсів і видатків протягом 2014–2019 років суттєво не змінювались. Разом з тим, спираючись на самооцінку домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2019 році, слід зазначити, що із загальної кількості домогосподарств (14881,7 тис.) могли заощаджувати свої доходи лише 11,2%, заощаджень не робили 49,3%, доходів вистачало лише на харчування 36,7%, не вдавалось забезпечити навіть достатнє харчування 2,8% [20, с. 17]. Така тенденція свідчить про пасивну економічну поведінку домогосподарств, яка зазвичай характеризується конформізмом, пристосуванством і «терплячістю» [21, с. 91–93], що впливає з поточного рівня життя населення, структури його ресурсів і витрат. Теорія визначає, а практика суспільних відносин підтверджує те, що пасивна поведінка передують соціальній агресії, яка виливається через революції і війни. Характер такої поведінки перешкоджає економічному зростанню України та потребує реформування соціально-економічної політики держави, зміни економічного мислення населення щодо активізації його економічної поведінки націленої на розвиток.

Графічно диференціацію доходів в Україні у 2019 році зобразимо за допомогою кривої Лоренца (рис. 1).

Тут слід розуміти, що коефіцієнт Джині вимірює площину між Кривою Лоренца і гіпотетичною лінією абсолютної рівності, що виражена як відсоток від максимальної площі під Кривою. По осі абсцис відкладаємо кумулятивний ряд частки чисельності населення, а по осі ординат – кумулятивний ряд частки доходів населення.

Крива Лоренца підтверджує низький рівень диференціації населення в Україні, за розрахованим показником якого, наша країна тяжіє до високо розвинутих. Але тут слід зауважити, що кожна країна має свої джерела статистичної інформації та методику розрахунків соціально-економічних показників. Діючий методичний підхід у зборі та формуванні статистичної інформації в країні потребує вдосконалення. Потрібні нові більш сучасні, виважені підходи до розробки програм, формулярів, інструментарію статистичного дослідження суспільства в усіх напрямках, яке більш реально відображало стан і процеси у державі.

Сучасна Україна за офіційними показниками нерівності, зокрема коефіцієнтом Джині,

Таблиця 2

 Динаміка сукупних ресурсів та витрат домогосподарств¹

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 у % до 2014
Сукупні ресурси в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, тис. грн	4,563	5,232	6,239	8,165	9,904	12,118	265,57
Структура сукупних ресурсів домогосподарств, %							
Грошові доходи	91,2	89,4	86,0	87,5	89,9	92,0	
- оплата праці	48,8	47,2	46,7	52,4	54,5	57,3	
- доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	5,2	5,5	5,2	4,4	6,0	6,5	
- доходи від продажу сільськогосподарської продукції	3,2	3,4	2,9	3,0	2,5	2,4	
- пенсії, стипендії, соціальні допомоги, надані готівкою	27,0	25,2	23,1	20,2	19,9	19,2	
- грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	7,0	8,1	8,1	7,5	7,0	6,6	
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	4,6	5,1	4,8	4,0	3,8	3,6	
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, електроенергії, палива	0,4	1,3	4,7	4,7	2,8	0,7	
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	
Інші надходження	3,4	3,8	4,1	3,4	3,1	3,3	
Довідково: загальні доходи, тис. грн.	4,471	5,122	6,095	8,013	9,720	11,859	265,24
Сукупні витрати в середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, тис. грн.	4,050	4,952	5,720	7,139	8,309	9,670	238,77
Структура сукупних витрат домогосподарств, %							
Споживчі сукупні витрати	91,6	92,9	93,2	92,9	92	91,3	
- продукти харчування та безалкогольні напої	51,9	53,1	49,8	47,9	47,7	46,6	
- алкогольні напої, тютюнові вироби	3,4	3,3	2,9	3,1	3,4	3,2	
- непродовольчі товари та послуги	36,3	36,5	40,5	41,9	40,9	41,5	
в тому числі							
- одяг і взуття	6	5,7	5,6	5,5	5,4	5,5	
- житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	9,4	11,7	16	17	15,2	14,6	
- предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	2,3	2	1,7	2	2,1	1,8	
- охорона здоров'я	3,6	3,7	4,2	3,8	4	4,1	
- транспорт	4,3	3,7	3,6	3,7	3,7	4,8	
- зв'язок	2,8	2,4	2,3	2,4	2,6	2,8	
- відпочинок і культура	1,8	1,5	1,4	1,6	1,8	1,6	
- освіта	1,1	1,1	1	1,1	1	1,1	
- ресторани та готелі	2,3	2	2,2	2,3	2,4	2,6	
- різні товари і послуги	2,7	2,7	2,5	2,5	2,7	2,6	
Неспоживчі сукупні витрати	8,4	7,1	6,8	7,1	8	8,7	
Довідково: оплата житла, комунальних продуктів та послуг	8,1	10,2	14,7	15,4	13,9	13	

¹ Дані наведені без урахування частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській обл.

Джерело: складено та розраховано на основі даних [19]

відноситься до країн із найбільш рівномірним розподілом доходів. «Проте це лише на поверхні, як і з офіційним рівнем бідності. Адже останнім часом простежується збільшення явної (неприхованої) нерівності (останні дані 2019–2020 рр. ще не увійшли до офіційної статистики). Сьогодні влада, натхненна ідеями

вільного ринку, плакає нерівність (подекуди) як чесноту, розбурюючи розбіжності, що можуть стати на заваді розвитку України як реального суспільства» [10, с. 120].

Поглиблення соціально-економічної нерівності має здебільшого негативні наслідки. До основних наведемо по-перше, консервування

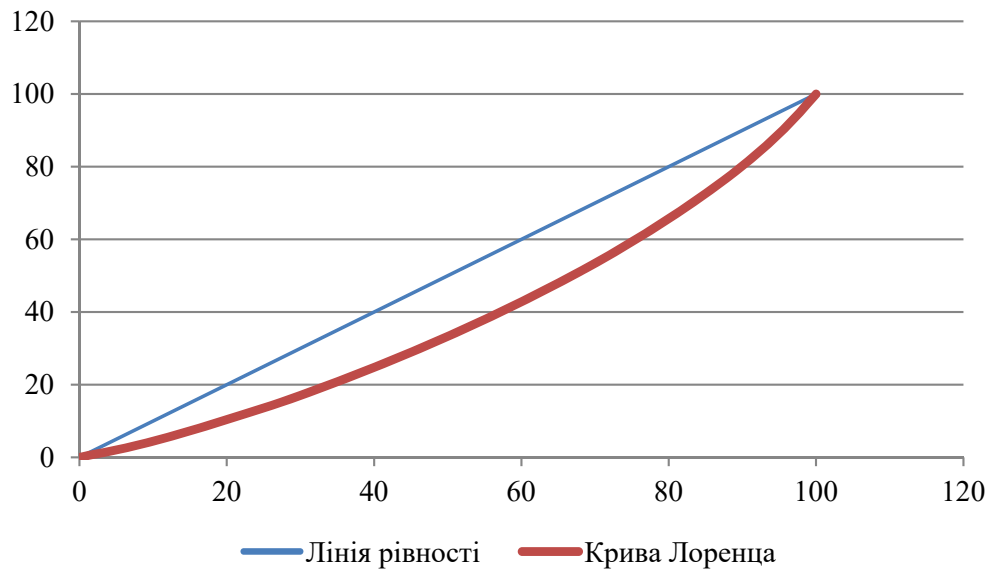

Рис. 1. Крива Лоренца диференціації середньодушових щомісячних еквівалентних доходів населення України за 2019 рік

бідності, яка звужує можливості економічного зростання, сповільнює суспільний розвиток; по-друге, зниження якості життя населення, що проявляється в зниженні можливості отримувати якісні послуги освіти та охорони здоров'я, в обмеженні доступу до освітніх послуг та організації дозвілля, як наслідок збільшення рівня захворюваності населення, зниження якості соціального капіталу [22, с. 8]. Така ситуація не може бути виправдана та призводить до соціальної напруги, невдоволення, відторгнення, зниження довіри до влади та владних інституцій, саме вона головною причиною відтоку працездатного населення з України у пошуках «кращої долі», створює основу політичної нестабільності та перешкоджає розбудові демократичного суспільства європейського зразка.

Висновки. Таким чином, з проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- розрахований коефіцієнт Джині для економіки України у 2019 році складає 23,50% та означає, що наявний помірний рівень нерівності, оскільки за міжнародними стандартами припустимим для економічного розвитку країн є коефіцієнт Джині, що сягає до 40%;

- аналізування статистики доходів та витрат домогосподарств надає інформацію про низький рівень життя населення, оскільки основними джерелами формування грошових доходів домогосподарств є оплата праці, а також пенсії, стипендії, соціальні допомоги, а найбільш вагомою статтею витрат домогосподарств протягом аналізованого періоду залишаються витрати на продукти харчування;

- з поточного рівня життя населення, структури його ресурсів і витрат економічна поведінка домогосподарств визначається як пасивна та характеризується конформізмом, пристосуванством та терплячістю населення до умов його існування, що заважає активному розви-

тку соціально-економічної системи та зміни економічного мислення населення;

- крива Лоренца підтверджує низький рівень диференціації населення в Україні, за розрахованим показником якого, наша країна тяжіє до високо розвинутих. Разом з тим, зважаючи на високу долю бідного населення в країні, вимагає удосконалення методичний підхід у зборі та формуванні статистичної інформації, потрібні нові більш сучасні, виважені підходи до розробки програм, формулярів, інструментарію статистичного дослідження суспільства в усіх напрямках, які більш реально відображали стан і процеси в країні.

Подальші дослідження націлені на дослідження різних типів економічної поведінки людини в системі суспільних відносин на основі аналізування соціально-економічної нерівності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Колот А.М., Герасименко О.О. Соціальна нерівність доходів: глобальний вимір. *Економічна теорія*. 2017. № 4. С. 76–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2017_4_7.
2. Реворт Кейт. Економіка пончика. Як економісти XXI століття бачать світ / пер.з англ. Дмитро Кожедуб. Київ: Наш формат, 2019. 296 с.
3. За рамками уровня доходов и средних показателей сегодняшнего дня: неравенство в человеком развитии в XXI веке: доклад о человеческом развитии 2019. URL: http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf.
4. Проект WID.WORLD та вимірювання економічної нерівності. Частина 1. URL: <https://wir2018.wid.world/part-1.html>.
5. Аджемоглу Д. Чому нації занепадають / Дарон Аджемоглу, Джеймс Робінсон; пер. з англ. Олександра Дем'янчука. 2-ге вид., випр. Київ: Наш формат, 2017. 440 с.
6. Агийон Ф. Экономический рост, неравенство и глобализация: теория, история и политическая практика / Филипп Агийон, Джеффри Уильямсон; пер. с англ. Юлии Набатовой. Москва: Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2015. 288 с.
7. Мартен Д. Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Домінік Мартен, Жан-Люк Мецжер, Філіп П'єр; пер. з

- франц. Євгена Марічева. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. 302 с.
8. Колот А.М., Герасименко О.О. Новітні глобальні тенденції у сфері зайнятості і доходів та їх вплив на соціальну нерівність. *Соціально-трудова відносина: теорія та практика*. 2018. № 1. С. 8–35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvtp_2018_1_3.
 9. Лібанова Е.М. Нерівність в українському суспільстві. *Економіка України*. 2014. № 3(628). С. 4–19.
 10. Надточій А.О., Смаглюк А.А. Нерівність в українському суспільстві: підходи до явища, оцінка масштабів, наслідки, пропозиції. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 2(69). С. 113–123. doi: 10.34213/tp.20.02.14. URL: <http://tpdu.journal.kharkiv.ua/index.php/tpdu/article/view/184/163>
 11. Клевчик Л.Л. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 48–51. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.48. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2019/10.pdf.
 12. Україна у цифрах в 2019. Статистичний збірник. Київ, 2020. 46 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb_Ukraine%20in%20figures_u.pdf.
 13. Населення та міграція / Демографічна та соціальна статистика Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
 14. Індекс людського розвитку. Україна. 2019. URL: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/UKR>.
 15. Сидорова А.В., Анісімова Г.В., Масич Л.О., Шамілева Л.Л. та інші. Практикум зі статистики : Навчальний посібник. Донецьк : Каштан, 2014. 284 с. (вид. 2-ге, перероб. та доповн.).
 16. Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey (ilc_di12). Database. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.
 17. Закон України Про прожитковий мінімум / від 15.07.1999 № 966-XIV (rada.gov.ua).
 18. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Проблеми формування прожиткового мінімуму в Україні»: проект Постанови Верховної Ради України від 21.01.2020 р. № 2789. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DI01243A.html.
 19. Доходи та умови життя / Демографічна та соціальна статистика. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/virdg.htm
 20. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств, проведеного у січні 2020 року) Статистичний збірник. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/08/zb_sdrsd.pdf.
 21. Петрушина Т.О. Социально-экономическое поведение населения Украины в условиях институциональных перемен. Київ : Институт социологии НАН Украины, 2008. 544 с.
 22. Семке Н.М. Проблеми соціально-економічної нерівності в Україні. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: 8 *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2020. № 1. С. 5–8. DOI: 10.20998/2227-6890.2020.1.01. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/2227-6890.2020.1.01/221320>.
 - Development in the 21st Century: Human Development Report 2019]. Available at: http://www.hdr.undp.org/sites/default/files/hdr_2019_ru.pdf.
 4. PART I – The WID.WORLD Project and The Measurement of Economic Inequality. Available at: <https://wir2018.wid.world/part-1.html>.
 5. Adzhemoglu D., Robinson Dzh. (2017) Chomu natsii zanepadaiut [Why the nations fail]. Kyiv: Nash Format Publ.
 6. Agiyon F., Uilyamson Dzh. (2015) Ekonomicheskii rost, neravenstvo i globalizaciya: teoriya, istoriya i politicheskaya praktika [Economic growth, inequality and globalization: theory, history and political practice]. Moscow: Izdatel'skiy dom «Delo» Publ.
 7. Marten D., Metszher Zh.-L., Pier F. (2005) Metamorfozy svitu: Sotsiologhiia hlobalizatsii [The Metamorphosis of the World: The Sociology of Globalization]. Kyiv: Vydavnychii dim «Kyievo-Mohylianska akademiiia» Publ.
 8. Kolot Anatoly, Herasymenko Oksana (2018) Latest Global Trends in The Area of Employment and Income and Their Impact on Social Inequality. *Social and Labour Relations: theory and practice*, vol. 1, pp.8–35. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvtp_2018_1_3.
 9. Libanova E.M. (2014) Nerivnist v ukrainskomu suspilstvi [Inequality in Ukrainian society]. *Ekonomika Ukrainy* [Economy of Ukraine], no. 3(628), pp. 4–19.
 10. Nadtochii A.O., Smahliuk A.A. (2020) Socio-Economic Development on The Basis of Overcoming Inequality. *Theory and Practice of Public Administration*. Vol. 2(69). Pp. 113–123. DOI: 10.34213/tp.20.02.14. Available at: <http://tpdu.journal.kharkiv.ua/index.php/tpdu/article/view/184/163>.
 11. Klevchik L. (2019) Social Inequality as a Basis of Dssproportion in Society. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 4, pp. 48–51. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.48. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2019/10.pdf.
 12. Ukraina u tsyfrakh v 2019 (2020). Statystychnyi zbirnyk [Ukraine in figures in 2019. Statistical collection]. Kyiv.
 13. Population and migration / Demographic and social statistics. State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 14. Human Development Index. Ukraine. (2019). Available at: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/UKR>.
 15. Sydorova A.V. etc. (2014) Praktykum zi statystyky: Navchalnyj posibnyk. Donetsk: Kashtan.
 16. Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey (ilc_di12). Database. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>.
 17. Zakon Ukrainy Pro prozhytkovyi minimum / vid 15.07.1999 № 966-XIV (rada.gov.ua).
 18. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: “Problemy formuvannia prozhytkovoho minimumu v Ukraini”: proiekt Postanovy Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 21.01.2020 r. No 2789. Available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DI01243A.html.
 19. Incomes and living conditions / Demographic and social statistics. State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/virdg.htm
 20. Self-assessment of households in Ukraine of the level of their income (according to a sample survey of households conducted in January 2020) Statistical collection. State Statistics Service of Ukraine. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/08/zb_sdrsd.pdf.
 21. Petrushina T.O. (2008) Sotsyalno-ekonomicheskoe povedenie naseleniya Ukrainy v usloviakh institutsionalnykh peremen [Socio-economic behavior of the population of Ukraine in the context of institutional changes]. Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine.
 22. Semke N.M. (2020) Problemy sotsialno-ekonomichnoi nerivnosti v Ukraini. Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «KhPI». Serii: 8 Aktualni problemy rozvytku ukrainskoho suspilstva, vol. 1, pp. 5–8. doi: 10.20998/2227-6890.2020.1.01. Available at: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/2227-6890.2020.1.01/221320>.

REFERENCES:

1. Kolot A., Herasymenko O. (2017) Social Income Inequality: Global Dimension. *Economic Theory*, vol. 4. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2017_4_7.
2. Raworth Kate (2019) Ekonomika ponchyka. Yak ekonomisty XXI stolittya bachat svit [Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist]. per. z angl. Dmytro Kozhedub. Kyiv: Nash Format Publ.
3. Za ramkami urovnia dohodov i srednih pokazateley segodniashnego dnia: neravenstvo v chelovecheskom razvitii 2019. [Beyond Today's Income and Average: Inequality in Human